

Byla C-645/23**Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį****Gavimo data:**

2023 m. spalio 26 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Corte d'appello di Bologna (Italija)

Sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2023 m. spalio 26 d.

Apeliantė:

Hera Comm SpA

Kita apeliacinio proceso šalis:

Falconeri Srl

Pagrindinės bylos dalykas

Corte d'appello di Bologna (Bolonijos apeliacinis teismas) pateiktas apeliacinis skundas dėl 2021 m. balandžio 19 d. *Tribunale di Bologna* (Bolonijos teismas) nutarties, kuria šis teismas patenkino bendrovės apeliantės reikalavimą grąžinti jai nepagrįstai sumokėtą sumą ir nurodė grąžinti jai 43 492,69 EUR sumą su palūkanomis.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Prašymu priimti prejudicinį sprendimą pagal SESV 267 straipsnį *Corte d'appello di Bologna* prašo išaiškinti Direktyvos 2008/118/EB 1 straipsnio 2 dalį siekiant nustatyti, ar elektros energijos akcizo mokesčio priedas gali būti laikomas „kitu netiesioginiu mokesčiu“, kaip tai suprantama pagal šį straipsnį; jei atsakymas būtų teigiamas, ar šis straipsnis turi tiesioginį poveikį ir ar Italijos teisės aktai gali būti netaikomi privačių asmenų santykiams?

Prejudiciniai klausimai

a. Ar valstybės narės nustatytas papildomas elektros energijos akcizas, kaip akcizo mokesčio, kuriuo jau apmokestintas produktas, dalis arba kartotinis, patenka į sąvoką „kiti netiesioginiai mokesčiai“, vartojamą 2008 m. gruodžio 16 d. Tarybos direktyvos 2008/118/EB dėl bendros akcizų tvarkos, panaikinančios Direktyvą 92/12/EEB, 1 straipsnio 2 dalyje, ar ji turi būti suprantama kaip paprastas akcizo tarifo priedas, todėl valstybė narė gali jo neskirti „specifiniams tikslams“, numatytiems Direktyvos 2008/118/EB 1 straipsnio 2 dalyje?

b. Jei papildomas elektros energijos akcizas patektų į sąvoką „kiti netiesioginiai mokesčiai“, ar 2008 m. gruodžio 16 d. Tarybos direktyvos 2008/118/EB 1 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad ji atitinka sąlygas, kuriomis asmuo nacionaliniame teisme gali remtis, siekdamas

– užginčyti papildomu akcizu apmokestinamo produkto pardavėjui, kuriam fizinis asmuo grąžino netiesioginį mokestį, kad valstybės narės iš pardavėjo surinktas mokestis yra neteisėtas, nes grindžiamas nacionalinės teisės nuostata, kuri prieštarauja direktyvos normai;

– atsižvelgiant į tai, susigrąžinti nepagrįstai sumokėtą sumą iš pardavėjo, pareiškusio atgręžtinį reikalavimą jį sumokėti.

Nurodytos Sąjungos teisės nuostatos

Pirmenybės principas (Tarpvyriausybinės konferencijos, patvirtinusios Lisabonos sutartį, pasirašytą 2007 m. gruodžio 13 d., prie Baigiamojo akto pridėtos deklaracijos – A. DEKLARACIJOS DĖL SUTARČIŲ NUOSTATŲ – 17. Deklaracija dėl viršenybės); veiksmingumo ir lygiavertiškumo principai (Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio 1 dalis, ESS 19 straipsnio 2 dalis); lojalaus bendradarbiavimo principas (ESS 4 straipsnio 3 dalis, SESV 288 straipsnis, Direktyvos 2008/118/EB 1 straipsnio 2 dalis ir 9 straipsnio 2 dalis).

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

Decreto-legge del 28 novembre 1988, n. 511 (1988 m. lapkričio 28 d. Dekretas įstatymas Nr. 511)

Preambulė: „Atsižvelgiant į ypatingą poreikį skubiai užtikrinti regioninėms ir vietos finansų įstaigoms būtinus išteklius, kad būtų garantuotas jų institucinių užduočių vykdymas <...>“

6 straipsnio redakcija, galiojusi iki jo panaikinimo:

„1. Įvedamas papildomas elektros energijos akcizo mokestis, numatytas *Testo unico delle accise* (Suvestinis akcizų [teisės aktų] tekstas) 52 ir paskesniuose straipsniuose, kurio dydis:

- a) 18,59 EUR už tūkstantį kWh savivaldybėms už bet kokį naudojimą gyvenamosiose patalpose <...>;
- b) 20,40 EUR už tūkstantį kWh savivaldybėms už bet kokį naudojimą antriniuose gyvenamuosiuose būstuose;
- c) 9,30 EUR už tūkstantį kWh provincijoms už bet kokį naudojimą patalpose ir vietose, išskyrus gyvenamasias, visiems namų ūkiams, neviršijant 200,000 kWh per mėnesį suvartojamo kiekio.

2. Provincijos nutarimu, kuris turi būti priimtas per biudžeto patvirtinimo laikotarpį, 1 dalies c punkte nurodytas dydis gali būti padidintas iki 11,40 EUR už tūkstantį kWh. <...>

3. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytus papildomus mokesčius moka Suvestinio akcizų [teisės aktų] teksto 53 straipsnyje nurodyti apmokestinamieji asmenys tuo metu, kai elektros energija tiekama galutiniams vartotojams, o jei elektros energija gaminama ar perkama savo reikmėms – jos vartojimo metu. Papildomi mokesčiai apskaičiuojami ir renkami taip pat, kaip ir elektros energijos akcizas. <...>“.

Decreto legislativo del 26 ottobre 1995, n. 504 (1995 m. spalio 26 d. Įstatyminis dekretas Nr. 504) 52 straipsnio 1 dalis: „Elektros energija <...> apmokestinama akcizo mokesčiu, taikant I priede nustatytus tarifus, tiekimo galutiniams vartotojams metu arba elektros energijos, pagamintos savo reikmėms, vartojimo metu“.

Decreto-legge del 29 dicembre 2010, n. 225 (2010 m. gruodžio 29 d. Dekretas įstatymas Nr. 225) 2 straipsnio 2bis dalis: „[k]ol bus visiškai įgyvendintos finansinės nuostatos dėl atliekų tvarkymo ciklo <...>, visiškas viso atliekų tvarkymo ciklo tiesioginių ir netiesioginių išlaidų padengimas gali būti užtikrintas <...> taip: <...>; b) savivaldybės gali priimti konkretų 1988 m. lapkričio 28 d. Dekreto-įstatymo Nr. 511 6 straipsnio 1 dalies a ir b punktuose numatyto papildomo elektros energijos akcizo mokesčio priedą <...>, kurio dydis neviršytų šiuo metu nustatyto šio papildomo mokesčio dydžio“.

Decreto legislativo del 14 marzo 2011, n. 23 (2011 m. kovo 14 d. Įstatyminis dekretas Nr. 23) 2 straipsnio 6 dalis: „*nuo 2012 m. akcizo mokesčio už elektros energiją papildomas tarifas, nurodytas 1988 m. lapkričio 28 d. Dekreto įstatymo Nr. 511, su daliniais pakeitimais pertvarkyto į 1989 m. sausio 27 d. Įstatymą Nr. 20, 6 straipsnio 1 dalies a ir b punktuose, nebetaikomas įprasto statuso regionuose <...>*“.

Decreto-legge del 2 marzo 2012, n. 16 (2012 m. kovo 2 d. Dekretas įstatymas Nr. 16) 4 straipsnio 10 dalis: „[n]uo 2012 m. balandžio 1 d., siekiant suderinti elektros energijos vartojimui taikomas nacionalines mokesčių nuostatas su 2008 m. gruodžio 16 d. Tarybos direktyvos 2008/118/EB dėl bendros akcizų tvarkos, panaikinančios Direktyvą 92/12/EEB, 1 straipsnio 2 dalies nuostatomis, 1988 m. lapkričio 28 d. Dekreto įstatymo Nr. 511, su daliniais pakeitimais pertvarkyto į 1989 m. sausio 27 d. Įstatymą Nr. 20, 6 straipsnis panaikinamas“.

Decreto legislativo del 26 ottobre 1995, n. 504 (1995 m. spalio 26 d. Įstatyminis dekretas Nr. 504)

2 straipsnio 1 dalis: „[d]ėl akcizais apmokestinamų prekių mokesstinė prievolė atsiranda jų pagaminimo, įskaitant jų išgavimą iš žemės gelmių, jei taikomas akcizas, arba jų importo metu“.

53 straipsnio 1 dalies a punktas: „[a]kcizą už elektros energiją privalo mokėti: a) asmenys, kurie galutiniams vartotojams išrašo sąskaitas faktūras už elektros energiją, toliau įvardyti kaip pirkėjai“.

16 straipsnio 3 dalis: „[a]kcizo mokėtojų reikalavimai produktų, už kuriuos šie asmenys sumokėjo akcizus, įgijėjams, gali būti pareiškiami regreso tvarka <...>“.

14 straipsnis. „1. Akcizas gražinamas, kai paaiškėja, kad jis sumokėtas nepagrįstai; <...>.

2. <...> Reikalavimas dėl gražinimo, kad ši teisė nebūtų prarasta, turi būti pateiktas per dvejus metus nuo mokėjimo dienos arba nuo tos dienos, kai ši teisė gali būti įgyvendinama. <...>

4. Jei, pasibaigus teismo procesui, iš akcizą privalančio sumokėti asmens priteisiama gražinti tretiesiems asmenims nepagrįstai gautas sumas perkėlus akcizo našta, akcizą privalantis sumokėti asmuo reikalavimą dėl gražinimo, kad neprarastų teisės, pateikia per devyniasdešimt dienų nuo sprendimo, kuriuo įpareigojama gražinti sumas, įsiteisėjimo“.

Codice civile (Civilinis kodeksas) 2033 straipsnis: „Nepagrįstą mokėjimą atlikęs asmuo turi teisę susigrąžinti sumokėtą sumą. <...>“.

Trumpas faktinių aplinkybių ir proceso apibūdinimas

- 1 2009 m. spalio 1 d. elektros energijos tiekimo bendrovė (toliau – apeliantė) su bendrove kliente (toliau – kita apeliacinio proceso šalis) sudarė periodinio elektros energijos tiekimo sutartį. Iki 2012 m. balandžio 1 d., t. y. iki Dekreto įstatymo Nr. 511/1988 6 straipsnio panaikinimo dienos, elektros energijos bendrovė sumokėjo valstybei papildomą akcizo mokesčių už bendrovei klientei parduotą produktą ir paprašė pastarosios bei, taikydama atgręžtinio reikalavimo mechanizmą, iš jos atgavo sumokėtą sumą.

- 2 Bendrovė klientė, manydama, kad aptariamas akcizo mokestis prieštarauja Europos Sąjungos teisei, pareiškė ieškinį *Tribunale di Bologna* (Bolonijos teismas), prašydama priteisti iš elektros energijos bendrovės jos sumokėtą sumą. 2021 m. balandžio 19 d. nutartimi *Tribunale di Bologna* patenkino šį ieškinį, patvirtino, kad Dekreto įstatymo Nr. 511/1988 6 straipsnis prieštarauja Direktyvos 2008/118/EB 1 straipsnio 2 daliai, netaikė nacionalinės teisės normos ir nurodė elektros energijos bendrovei gražinti mokėjimus, jos naudai atliktus nuo direktyvos įgyvendinimo laikotarpio pabaigos iki mokesčio panaikinimo.
- 3 Elektros energijos bendrovė iš pradžių įvykdė teismo sprendimą, gražindama mokėjimų sumą bendrovei klientei. Po to ji pateikė apeliacinį skundą *Corte d'appello di Bologna* (Bolonijos apeliacinis teismas), prašydama pakeisti pirmiau minėtą nutartį ir sugražinti sumokėtą sumą.

Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai

- 4 Apeliantė ginčija *Tribunale di Bologna* nutartį tose dalyse, kuriose jis nusprendė, kad papildomas akcizo mokestis ir akcizas yra skirtingi mokesčiai; Europos Sąjungos Teisingumo Teismo prejudiciniuose sprendimuose nustatyti teisės principai galioja *erga omnes*, neatsižvelgiant į direktyvos tiesioginį veikimą. Apeliantės teigimu, papildomas akcizo mokestis ir akcizas nėra skirtingi mokesčiai: papildomas mokestis yra tik akcizo tarifo priedas. Taigi jis nėra „kitas netiesioginis mokestis“ minėtos direktyvos 1 straipsnio 2 dalies tikslais.

Trumpas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 5 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pabrėžia, kad *Tribunale di Bologna* nutartyje laikėsi *Corte di Cassazione* (Kasacinis teismas) jurisprudencijos krypties, pagal kurią papildomo mokesčio gražinimo reglamentavimas yra suderinamas su Sąjungos teise, nes, nesant bendrų mokesčių gražinimo taisyklių, ji reglamentuoja valstybės narės, laikydamosi lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų (šiuo klausimu žr. 2007 m. kovo 15 d. Sprendimo *Reemtsma Cigarettenfabriken*, C-35/05, EU:C:2007:167, 37 punktą; 2018 m. lapkričio 7 d. Sprendimo *K ir B*, C-380/17, EU:C:2018:877, 56 ir 58 punktus; 2019 m. vasario 14 d. Sprendimo *Nestrade*, C-562/17, EU:C:2019:115, 40 ir 41 punktus). Taigi, vartotojas gali prašyti pardavėjo gražinti papildomą mokestį ir tik tuo atveju, jei pardavėjui neįmanoma arba pernelyg sunku gražinti mokestį, pavyzdžiui, jo nemokumo atveju, jis gali kreiptis į valstybę (šiuo klausimu žr. 2017 m. balandžio 27 d. Sprendimo *Farkas*, C-564/15, EU:C:2017:302, 57 punktą ir 2018 m. gegužės 31 d. Sprendimo *Kollroß*, C-660–C-661/16, EU:C:2018:372, 66 punktą).
- 6 Pagal minėtą jurisprudencijos kryptį papildomas akcizo mokestis ir akcizas yra du atskiri mokesčiai, bet atmetama, kad papildomu mokesčiu gali būti siekiama „specifinių tikslų“, kaip to reikalaujama pagal Direktyvos 2008/118/EB 1 straipsnio 2 dalį: jo vienintelis tikslas iš tikrųjų yra „užtikrinti regioninėms ir

vietos finansų įstaigoms būtinus išteklius, kad būtų garantuotas jų institucinių užduočių vykdymas“ (Dekreto įstatymo Nr. 511/1988 preambulė), nors, *Tribunale di Bologna* teigimu, jo hipotetinis papildomas tikslas – paremti atliekų šalinimo tarnybą – įstatyme nurodytas tik kaip potencialus ir nėra įrodymų, kad nagrinėjamu atveju jo buvo siekiama. Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad pagal iki šiol Teisingumo Teismo pateiktą sąvokos „specifiniai tikslai“ išaiškinimą, kuriuo vadovavosi *Tribunale di Bologna*, draudžiama į šią sąvoką įtraukti nagrinėjamo papildomo mokesčio tikslą.

- 7 Vis dėlto mažesnėje su bylos esme susijusios jurisprudencijos dalyje laikomasi nuomonės, kad papildomas mokestis nėra kitas netiesioginis mokestis, kaip tai suprantama pagal minėtos direktyvos 1 straipsnio 2 dalį, o tik elektros energijos akcizo priedas.
- 8 Nagrinėdamas klausimą, ar papildomas mokestis gali būti laikomas kitu mokesčiu už elektros energiją, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad akcizo ir papildomo mokesčio struktūra ir taisyklės iš dalies sutampa; visų pirma papildomas mokestis yra akcizo tarifo padidinimas ir jam taikomi tokie pat apskaičiavimo, nustatymo ir surinkimo metodai. Vis dėlto, jo nuomone, lieka neatsakytas klausimas, ar nagrinėjamas papildomas mokestis turi būti laikomas skirtingu nuo akcizo mokesčio. Neaiškumas šiuo klausimu patvirtinamas panašiu Vokietijos teismo prašymu priimti prejudicinį sprendimą iš dalies panašiu klausimu dėl papildomo mokesčio už kaitinamąjį tabaką (byla C-336/22). Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nuomone, remiantis pažodiniu, bendru ir teleologiniu minėtos direktyvos 1 straipsnio 2 dalies aiškinimu, elektros energijos akcizas ir papildomas jo mokestis negali būti laikomi vienu netiesioginiu mokesčiu, nes abiem atvejais nustatomos savarankiškos mokėjimo prievolės.
- 9 Dėl minėtos direktyvos 1 straipsnio 2 dalies poveikio prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad dalyje jurisprudencijos, ypač *Corte di Cassazione*, patvirtinama pareiga netaikyti Dekreto įstatymo Nr. 511/1988 6 straipsnio 1 ir 2 dalių, neatsižvelgiant į tai, ar nurodytos direktyvos 1 straipsnio 2 dalis turi tiesioginį, horizontalųjį ar vertikalųjį poveikį, ir remiamasi Teisingumo Teismo pateiktu Sąjungos teisės aiškinimo betarpiško taikymo principu. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad bylose, kuriose sprendimą priėmė *Corte di Cassazione*, prašymo grąžinti mokesčių adresatas visada buvo viešojo administravimo subjektas, o nagrinėjamoje byloje apeliante nėra valstybės įmonė ir nagrinėjamas santykis, nors ir priklausantis nuo vertikalų santykių, yra horizontalaus pobūdžio. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat pažymi, kad *Corte di Cassazione* yra nusprendęs, jog vartotojas, vadovaudamasis veiksmingumo principu, gali pareikšti ieškinį pardavėjui dėl nepagrįstai sumokėtos sumos grąžinimo arba, priklausomai nuo konkretaus atvejo, ieškinį valstybei dėl netinkamu Europos Sąjungos direktyvos įgyvendinimu padarytos žalos atlyginimo.

- 10 Priešingoje jurisprudencijoje kai kuriais atvejais pripažįstama, kad minėtos direktyvos 1 straipsnio 2 dalis gali sukelti neigiamų padarinių trečiosioms šalims, arba mano, kad dėl tiesioginio veikimo direktyvų neveiksmingumo horizontaliuose santykiuose klientui neleidžiama ja remtis prieš tiekėją, todėl šiuo atveju galima remtis tik žalos atlyginimo apsauga (šiuo klausimu žr. 1991 m. lapkričio 19 d. Teisingumo Teismo sprendimą *Francovich*, C-6/90 ir C-9/90, EU:C:1991:428).
- 11 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas primena, kad Teisingumo Teismas ne kartą yra nurodęs principą, jog direktyvose nustatant pareigas tik valstybei narei, asmeniui gali būti sukuriamas pranašumas prieš valstybę, bet jam negali būti suteikiamos teisės tarpasmeniniuose santykiuose. Vis dėlto, jo nuomone, direktyvų „horizontalumo“ draudimo ribos nebuvo specialiai išaiškintos.
- 12 Po Sprendimo *Link Logistic* Teisingumo Teismas (2019 m. birželio 24 d. Sprendimo *Popławski*, C-573/17, EU:C:2019:530, 61 ir 62 punktai), sprenddamas dėl pamatinio sprendimo, bet išplėsdamas jo argumentus ir įtraukdamas direktyvas, atrodo, sutapatina tiesioginį veikimą ir netaikymą. 2022 m. sausio 18 d. Sprendime *Thelen Technopark Berlin GmbH* (C-261/20, EU:C:2022:33, 33 punktas) pripažinta galimybė teismui netaikyti nacionalinės teisės normos, prieštaraujančios Sąjungos teisės nuostatai, kuri nėra tiesioginio veikimo.
- 13 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo teigimu, Teisingumo Teismo praktikoje daromas skirtumas pagal tai, ar direktyva siekiama reglamentuoti laikinus santykius, ar vertikaliuosius santykius tarp privačių asmenų ir valstybių, tik atsitiktinai ar netiesiogiai susiejant laikinus santykius: pirmuoju atveju direktyva negalima remtis prieš asmenį siekiant pakeisti jo teises ir pareigas ir ji tarnauja tik kaip vidaus taisyklių teisėtumo kriterijus; antruoju atveju ji, atvirkščiai, gali sukelti „tik neigiamą poveikį trečiojo asmens teisėms“ (žr. 2004 m. sausio 7 d. Sprendimo *Delena Wells*, C-201/02, EU:C:2004:12, 57 punktą; 2008 m. liepos 7 d. Sprendimo *Arcor AG & Co. KG*, C-152/07-C-154/07, EU:C:2008:426, 36 punktą) arba net būti taikoma horizontaliuose santykiuose (žr. 2000 m. rugsėjo 26 d. Sprendimo *Unilever*, C-443/98, EU:C:2000:496, 51 punktą).
- 14 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo nuomone, pripažinus, kad minėtos direktyvos 1 straipsnio 2 dalis taikoma horizontaliesiems santykiams, priklausomai nuo vertikaliųjų santykių, būtų įgyvendinti lygiavertiškumo ir veiksmingumo principai ir išvengta nepagrįstos asmens diskriminacijos, kai jis turėtų tikėtis kitos šalies nesugebėjimo įvykdyti prievolę, kad galėtų reikalauti iš valstybės gražinti nepagrįstai sumokėtą sumą. Jei įmonė galėtų gražinti šią sumą, naudotojas negalėtų remtis apmokestinimo, kurio ekonominė našta teko jam, neteisėtumu. Vadinasi liktų įmanoma tik žalos atlyginimo apsauga, o dėl to padidėtų asmeniui tenkanti įrodinėjimo našta (žr. 2003 m. rugsėjo 30 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, 51–56 punktus).

- 15 Galiausiai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad šio prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas tik iš dalies sutampa su *Tribunale di Como* (Komo teismas), kurio byla šiuo metu nagrinėjama (byla C-316/22), pateiktu prašymu priimti prejudicinį sprendimą.

DARBINIS VERTINIMAS